

Archeologienota

Woumenweg 275, Woumen (Diksmuide)
Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Woumenweg 275, Woumen (Diksmuide): Verslag van Resultaten

Auteur

Thaïsa Van Speybroek

Erkende archeoloog

Lina Cornelis (2015/00024)

BAAC-Projectnummer

2019-0745

Plaats en datum

Gent, 17 juli 2019

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1169

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

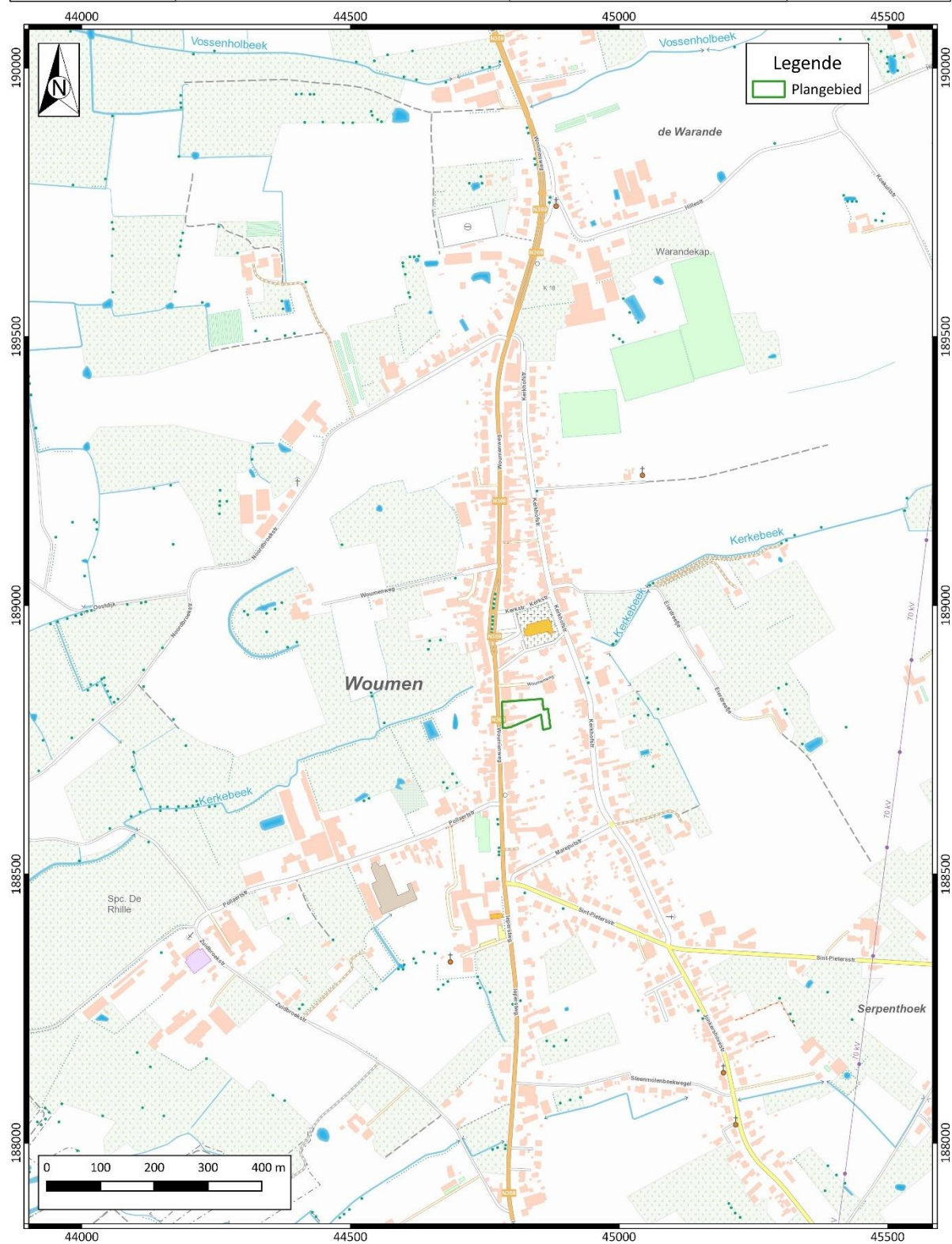
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Huidige situatie	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.1.6	Randvoorwaarden	11
1.2	Werkwijze en strategie	11
1.2.1	Onderzoeksvragen	11
1.2.2	Heuristiek	12
1.3	Assessmentrapport	13
1.3.1	Landschappelijk kader	13
1.3.2	Historisch kader	25
1.3.3	Cartografische bronnen	26
1.3.4	Archeologisch kader	36
1.4	Besluit	43
1.4.1	Archeologische verwachting	43
1.4.2	Potentieel op kennisvermeerdering	43
1.4.3	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	44
2	Samenvatting	46
3	Plannenlijst	47
4	Lijst met figuren	47
5	Lijst met tabellen	47
6	Bibliografie	48
7	Bijlagen	49

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Woumenweg 275, Woumen (Diksmuide)		
Ligging	Woumenweg 275, gemeente Diksmuide, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Diksmuide, deelgemeente Woumen afdeling 8 deel Woumen, sectie A, percelen 348P (partim), 346D2 (partim), 346C2 (partim)		
Coördinaten	Noordwest:	x: 44782,59	y: 188820,57
	Noordoost:	x: 44857,80	y: 188825,96
	Zuidwest:	x: 44783,30	y: 188772,28
	Zuidoost:	x: 44872,62	y: 188772,19
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0745		
Bureau-onderzoek	Projectcode	2019F230	
	Erkend archeoloog	Lina Cornelis (Erkenningsnummer: 2015/00024)	
	Betrokken actoren	Thaïsa Van Speybroek (archeoloog)	
	Betrokken derden	Niet van toepassing	

Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (1:10.000; digitaal; 26/06/2019)

¹ AGIV 2019e

Plan 2: Plangebied met projectgebied op kadasterkaart² (GRB) (1:1; digitaal; 26/06/2019)

² AGIV 2019c

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de sloop van de bestaande bebouwing, bouw van een meergezinswoning, aanleg van wegenis en garageboxen) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Woumenweg 275, Woumen* bedraagt ca. 3525 m² met een projectgebied dat ca. 1450 m² bedraagt. Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet

in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermde onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal. Wel zijn er in de directe omgeving waarden opgenomen voor 'vastgesteld bouwkundig erfgoed', het betreft de parochiekerk Sint-Andreas⁴, een pastorie⁵, drie burgerhuizen⁶ en het gemeentehuis van Woumen⁷.

Aangezien het plangebied in een woongebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3.000 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 1.000 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend, wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

1.1.4 Huidige situatie

In het zuidoostelijke deel van het projectgebied staan er twee gebouwen die gesloopt dienen te worden. Het noordelijke en oostelijke gebied van het plangebied beslaat tuingebied van de drie betrokken percelen.

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein de nieuwbouw van een meergezinswoning met acht wooneenheden met tuinzone en garageboxen met wegenis in kiezel. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de bodemingrepen die gepaard gaan met deze werken worden hieronder beschreven:

- Sloop bestaande bebouwing: binnen het projectgebied staan heden nog twee gebouwen. Deze dienen gesloopt te worden alvorens de nieuwbouw van start kan gaan.
- Bouw van meergezinswoning: met een betonplaat van ca. 260m² met sleuffundering met een verstoringsdiepte tot ca. 70cm. Plaatselijke verstoring tot 160cm onder het maaiveld met een oppervlakte van 4m² voor de liftkoker.
- Aanleg van nutsvoorzieningen: twee dubbele putten met stankslot worden voorzien aan de straatkant voor de aansluiting met de riolering. De afmeting van de dubbele putten is 1,2m op 0,6m; de bodemingreep hiervoor is dus zeer beperkt.
- Aanleg terras in klinkers met een oppervlakte van ca. 40m² waarvoor ca. 45cm diep gegraven dient te worden.
- Aanleg wegenis in kiezel over een oppervlakte van ca. 550m² waarvoor ca. 45cm diep gegraven dient te worden.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019

⁴ IOE 2019b ID 78617

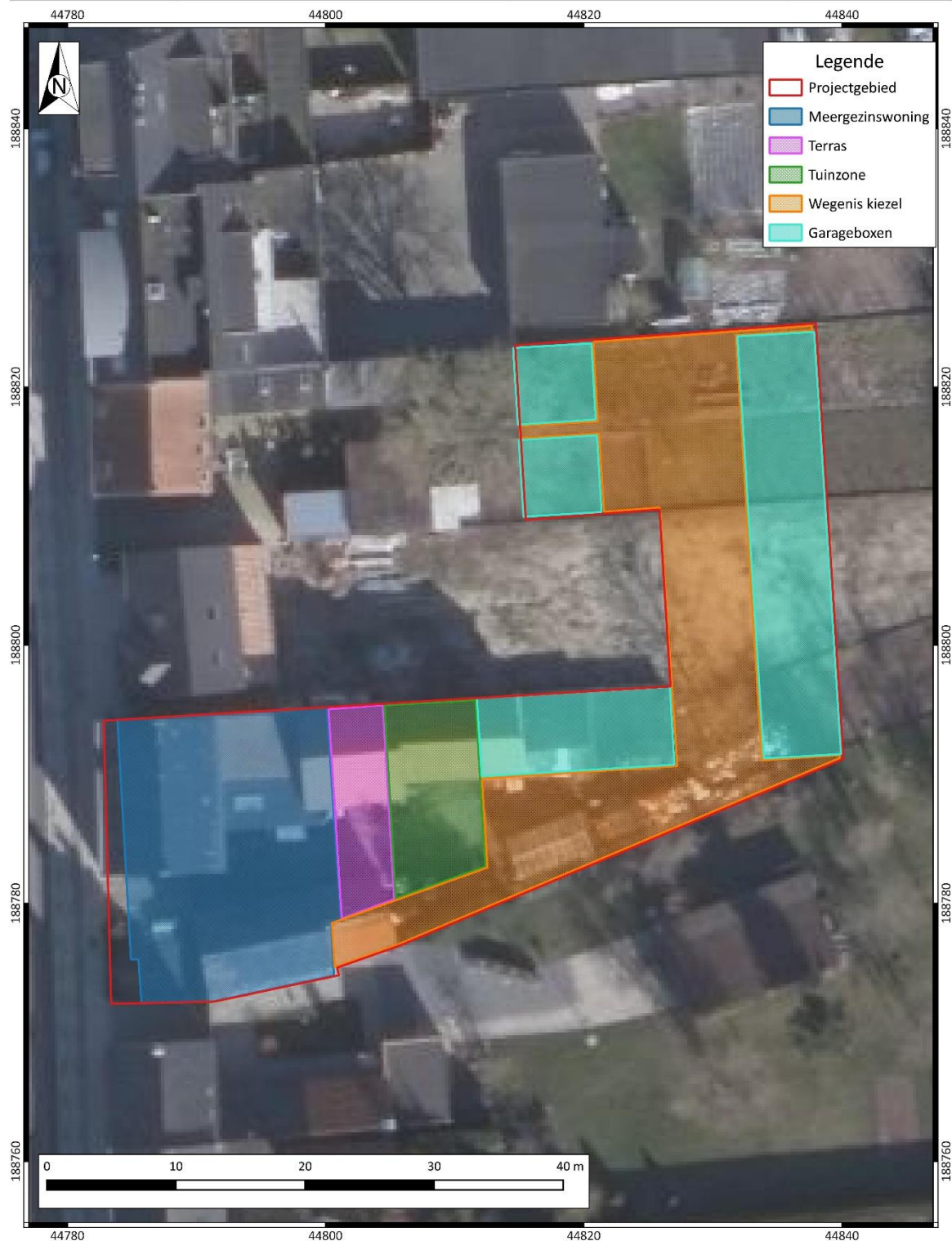
⁵ IOE 2019b ID 23336

⁶ IOE 2019b ID 46343, ID 31690, ID 39475

⁷ IOE 2019b ID 29350

- Bouw van 20 garageboxen over een totale oppervlakte van 360m² gefundeerd door een eenvoudige betonplaat waarvoor ca. 45cm diep gegraven dient te worden.
- Riolering en leidingen: een indicatief plan is bijgevoegd in bijlage (zie Bijlage 1). Het getekende rioleringsplan is een principeplan, het verloop van nutsleidingen is op het moment van het indienen van de bouwaanvraag niet gekend. De effectieve studie van de riolering zal dienen te worden uitgevoerd in uitvoeringsfase door de architect in samenspraak met de aannemers.

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Diksmuide Woumenweg 275 Projectgebied met weergave van toekomstige inplanting op meest recente orthofoto	Projectnummer BAAC: 2019-0745 Projectcode bureauonderzoek: 2019F230	Datum: 9-7-2019 Schaal: 1:250
---	---	--	----------------------------------

Plan 3: Projectgebied met weergave van toekomstige inplanting⁸ op orthofoto⁹ (1:1; digitaal; 26/06/2019)

⁸ Op basis van plan aangebracht door initiatiefnemer.

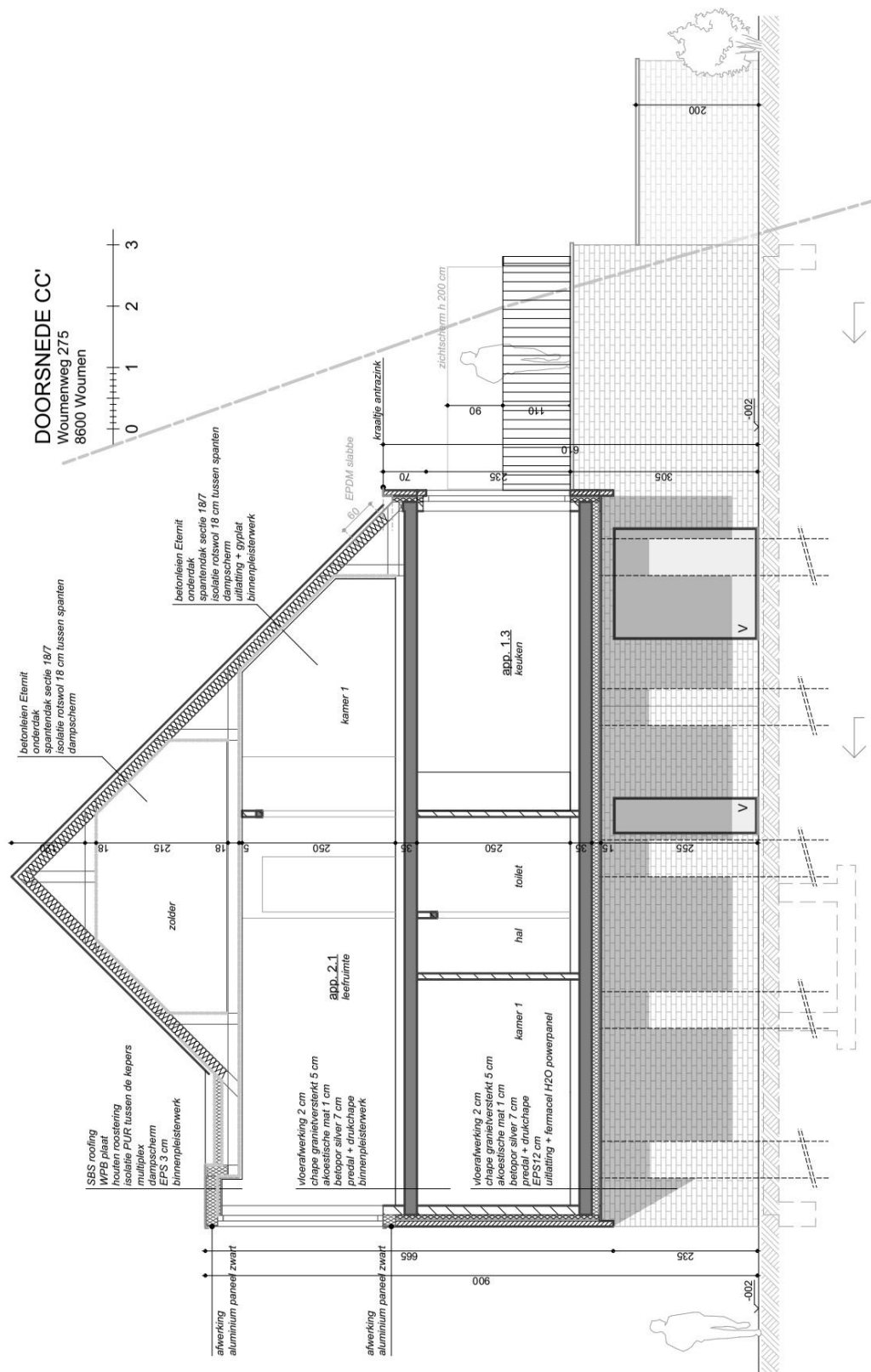
⁹ AGIV 2019d

¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 3: Doorsnede van toekomstige inplanting¹² (1:75; digitaal; 19/06/2019)

¹² Plan aangeleverd door initiatiefnemer.

1.1.6 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat er nog gebouwen op het terrein staan die moeten worden gesloopt, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het verder vooronderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden. Er dient vermeld te worden dat bij de sloop van de bebouwing enkel mag gewerkt worden tot op het maaiveld en niet dieper de bodem in, dit teneinde het bodemarchief niet te verstoren.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
 - o Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Ook de National Library of Scotland werd geconsulteerd voor de kaart van de Britse loopgraven in de omgeving van het plangebied.¹³ Daarnaast werd ook Cartesius¹⁴ geconsulteerd voor bijkomend relevant kaartmateriaal.

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

¹³ National Library of Scotland n.d.

¹⁴ CARTESIUS 2019

- British First World War Trench Maps
- Chronologische Mozaïek 1952-1969 (cartesius)

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.¹⁵ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

1.3.1 Landschappelijk kader

Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische situering

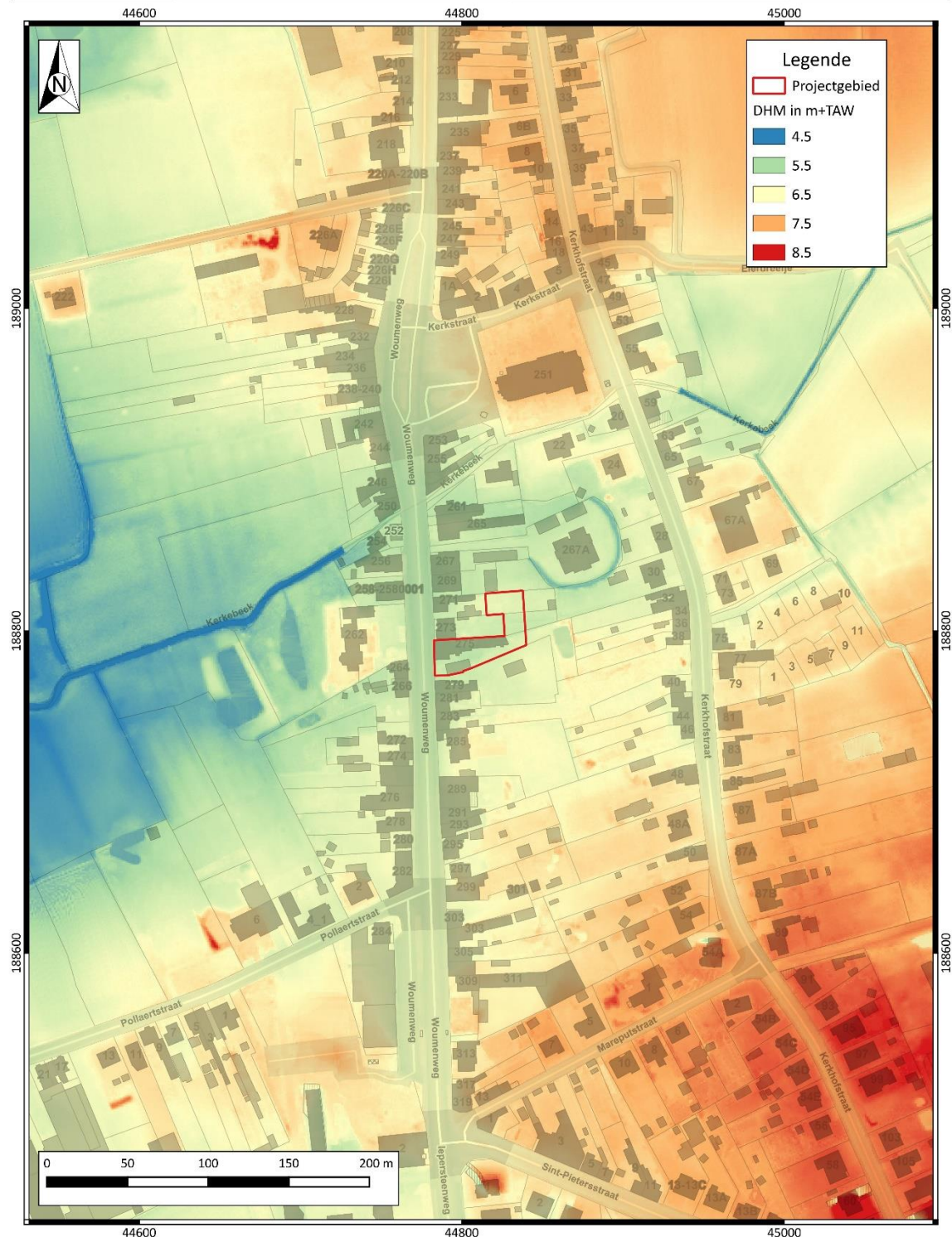
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2. Het plangebied is gelegen aan de Woumenweg ter hoogte van nummer 275 in deelgemeente Woumen van de stad Diksmuide.

Ten noorden van het plangebied is bebouwing van woningen. Ten oosten van het plangebied zijn tuinzones met ten oosten daarvan bebouwing van woningen gelegen aan de Kerkhofstraat. Ten zuiden van het plangebied is bebouwing van woningen. Ten westen van het plangebied is de Woumenweg gelegen met bebouwing van woningen. De ruimere omgeving ten oosten van de Kerkhofstraat en ten westen van de Woumenweg heeft een landelijk karakter.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 4,5m en 8,5 m + TAW (Plan 4). Het projectgebied zelf bevindt zich tussen 5,75m en 6,25m +TAW (Plan 5), wat maakt dat het terrein van het projectgebied nagenoeg vlak te noemen is. Ten westen van het projectgebied bevindt zich lagergelegen gebied; ten oosten van het projectgebied stijgt het landschap. Het projectgebied bevindt zich op een west gerichte helling.

¹⁵ BEYAERT et al. 2006

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Diksmuide Woumenweg 275 Projectgebied en omgeving op digitaal hoogtemodel over GRB	Projectnummer BAAC: 2019-0745 Projectcode bureauonderzoek: 2019F230	Datum: 26-6-2019 Schaal: 1:2000
---	---	--	------------------------------------

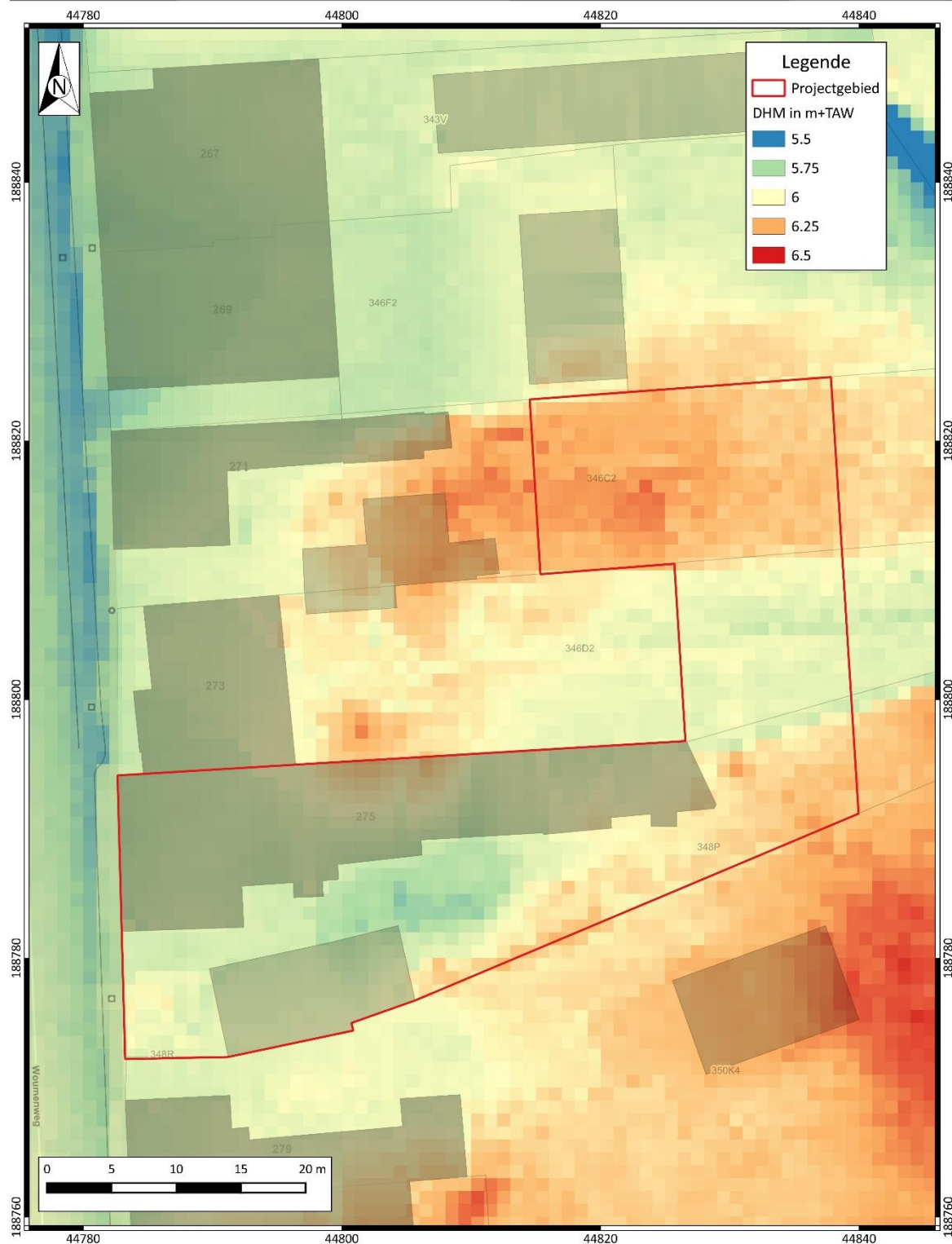

Plan 4: Projectgebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁶ over GRB¹⁷ (1:1; digitaal; 26/06/2019)

¹⁶ AGIV 2019b

¹⁷ AGIV 2017

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Diksmuide Woumenweg 275 Projectgebied op digitaal hoogtemodel over GRB	Projectnummer BAAC: 2019-0745 Projectcode bureauonderzoek: 2019F230	Datum: 27-6-2019 Schaal: 1:250
---	--	--	-----------------------------------

Plan 5: Projectgebied op het DHM¹⁸ over GRB¹⁹ (1:1; digitaal; 27/06/2019)

¹⁸ AGIV 2019b

¹⁹ AGIV 2017

Landschappelijke en hydrografische situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in de zuidelijke IJzervlakte en het land van leper, de zand-leemstreek. Dit wordt gekenmerkt door vlak tot zacht golvend landbouwgebied met kleine, lage kerndorpen en sterk verspreide alleenstaande bebouwing.²⁰

Het grondgebied van Woumen is gelegen op de grens van grachtenrijke polders en de hoger gelegen zandleemstreek. De polders worden ook de 'broeken van Woumen' genoemd, het zijn laaggelegen weidegronden aan de rechteroever van de IJzer. Ze beslaan een gebied van ca. 650 hectare. Tot voor de installatie van een gemaal in 1953 stonden de broeken doorgaans van Allerheiligen tot Pasen geheel of gedeeltelijk onder water.²¹

Ca. 100m ten noorden van het plangebied stroomt de Kerkebeek. Deze stroomt westwaarts naar de polders, waar heel wat waterlopen gelegen zijn. De polders zijn een laag gelegen en vlak gebied met een open landschap. De IJzervallei vormt het laagstgelegen gedeelte.

Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van het Lid van Kortemark. Dit is grijze tot groengrijze klei tot silt, met dunne banken zand en silt. Ten oosten van het plangebied zijn afzettingen van het Lid van Egem gelegen. Dit is grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen, zandsteenbanken. Het zand is glauconiet- en glimmerhoudend.

Quartair

Op de quartairgeologische kaart met schaal 1:200.000 is het plangebied gekarteerd als type 1, eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holocene en/of hellingsafzettingen van het quartair (Plan 7, Figuur 4). Ter hoogte van de Kerkebeek, ten noorden van het plangebied wordt het type 1a gekarteerd. Daar liggen fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclus), afzettingen van het holocene en mogelijk tardiglaciaal (laat-weichseliaan) boven voornoemde afzettingen die mogelijk afwezig zijn. Onderaan bevinden zich fluviatiele afzettingen van het weichseliaan (laat-pleistoceen).

Op de quartairgeologische kaart met schaal 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als afzetting 11 (Plan 8, Figuur 6, Figuur 7). Dit zijn zandige tot zandlemige eolische afzettingen mogelijks met een alternatie van zand- en siltlagen onderaan. Daaronder bevinden zich hellingsafzettingen en lokale fluviatiele afzettingen met een textuur die varieert van kleiig tot zandig. Net ten noorden van het plangebied wordt type 13 gekarteerd, waar fluviatiele afzettingen met een textuur variërend van klei tot zand, mogelijk met veenontwikkeling zich boven voornoemde lagen bevinden. Type 13 wordt gekarteerd ter hoogte van de loop van de Kerkebeek.

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (OB) (Plan 9). Het bodemprofiel is door het ingrijpen van de mens gewijzigd. De omringende bodemtypes zijn verschillende variaties van natte en matig natte zandleembodems. De dichtstbijzijnde bodemtypes worden hieronder beschreven omdat deze nog aanwezig kunnen zijn onder de door bebouwing verstoorde toplaag.

Lep: natte zandleembodem zonder profiel

²⁰ DE MOOR & MOSTAERT 1993

²¹ IOE 2019a ID 14640

Deze hydromorfe alluviale bodem is veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter en vochtig in de zomer. De kleur is overwegend grijs met talrijke roestvlekken. Dieper dan 80cm wordt blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen. De bodems zijn geschikt voor weiland, na drainage zijn het matig goede akkerlandgronden.

PdPy: matig natte licht zandleembodem zonder profiel of met onbepaald profiel

Deze kaartenheden omvatten matig natte gronden (soms geassocieerd met matig droge) meestal colluviale gronden, in dit geval met profielontwikkeling (..P). De Ap is ongeveer 30cm dik, homogeen, zeer donker grijsbruin en goed humeus. Tussen de bouwvoor en de Cg komt veelal een zwak humeuze overgangshorizont voor. Bij het complex ..P zijn de gronden zonder profielontwikkeling (colluvium) geassocieerd met Postpodzolen, welke meestal een verbrokkelde humus en/of ijzer B horizont insluiten tussen 50 en 80cm. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60cm. De bodems zijn veelal te nat in de winter. Het zijn goede gronden voor akkerbouwteelten en weiland.

m.P4: overdekt pleistocene gronden (Middellandpolders) wordt gekarteerd ten noordwesten van het plangebied, ter hoogte van de vallei van de Mandel.

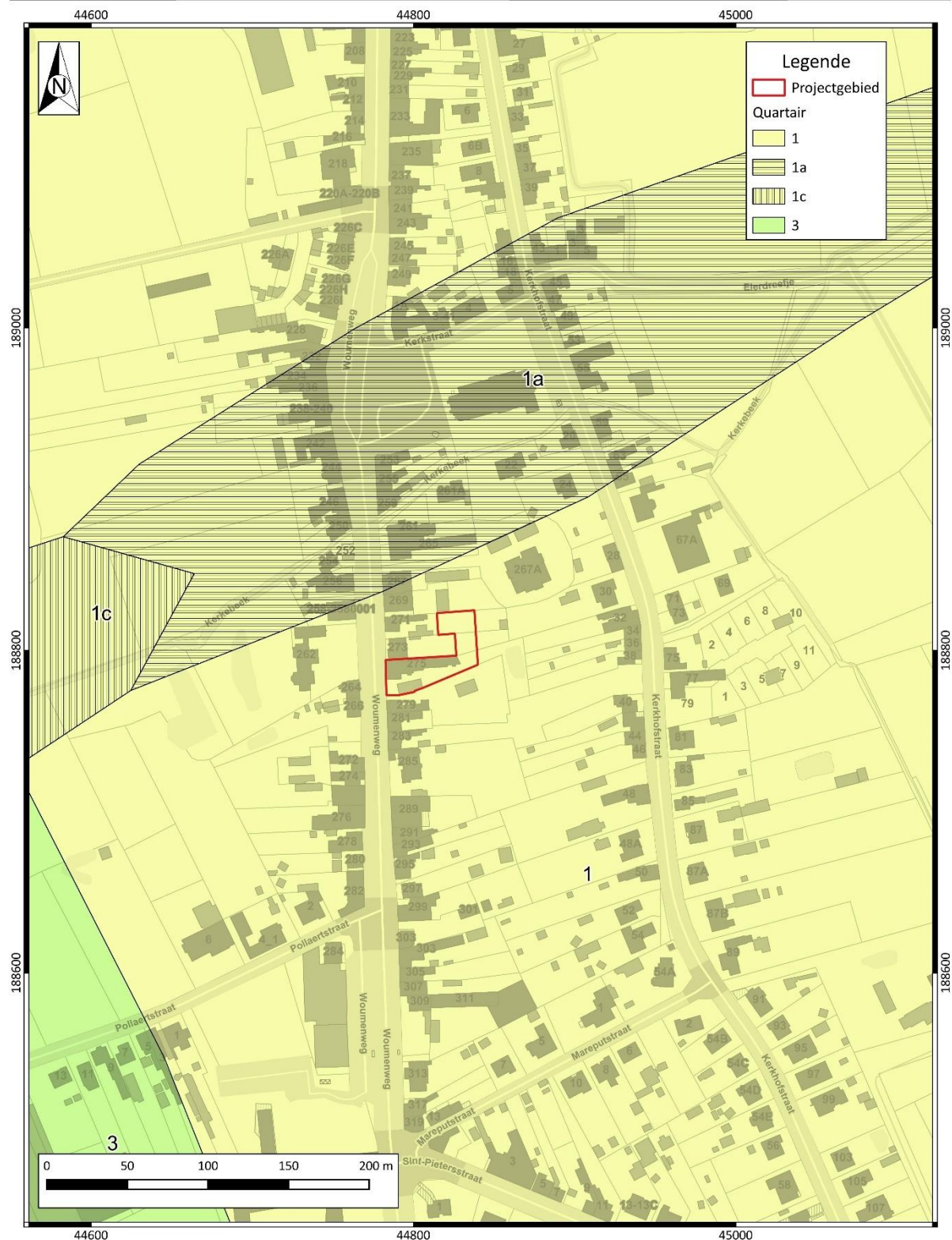
Potentiële bodemerosie

De bodemerosie binnen het projectgebied is niet gekend (Plan 10). In de omgeving is de bodemerosie echter als zeer laag tot verwaarloosbaar gekarteerd.

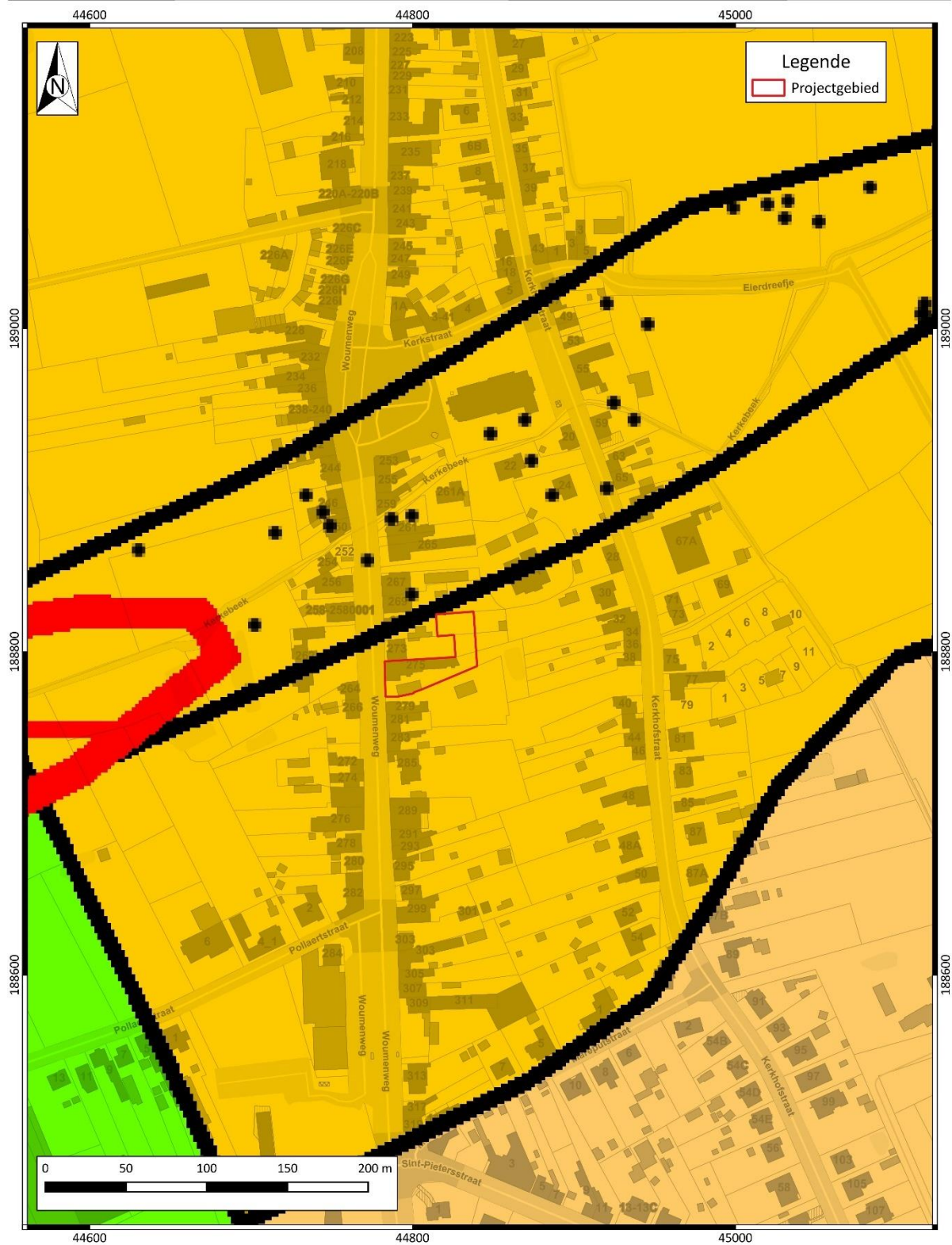
Plan 6: Projectgebied op de tertiairgeologische kaart²² (1:50.000; digitaal; 26/06/2019)

²² DOV VLAANDEREN 2019a

Plan 7: Projectgebied op de quartairgeologische kaart²³ (1:200.000; digitaal; 26/06/2019)

²³ DOV VLAANDEREN 2019b

Plan 8: Projectgebied op de quartairgeologische kaart (1:50.000, digitaal; 26/06/2019)

1	
ELPw en/of HQ	ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en het centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

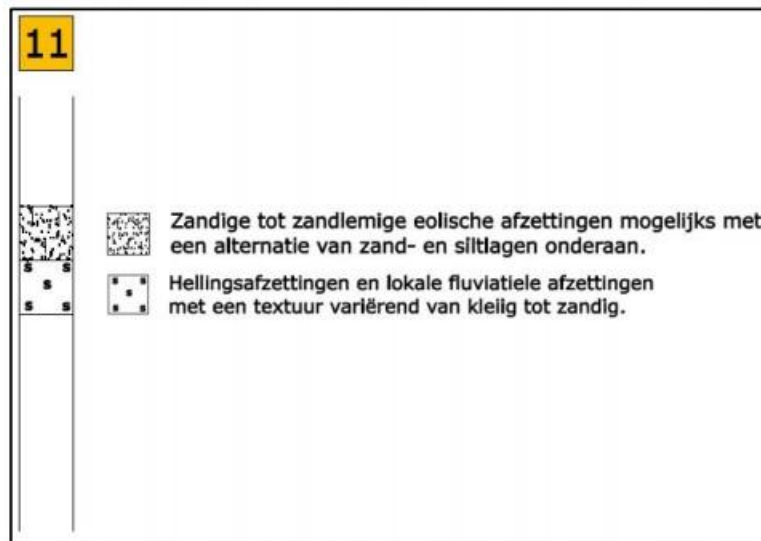
Figuur 4: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende het projectgebied²⁴

1a	
FH	* De karteereenheid is mogelijk afwezig. □ De karteereenheid is mogelijk aanwezig. FH Fluviale afzettingen (organochemisch en perimarien inclusie), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair. FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).
ELPw en/of HQ	
FLPw	

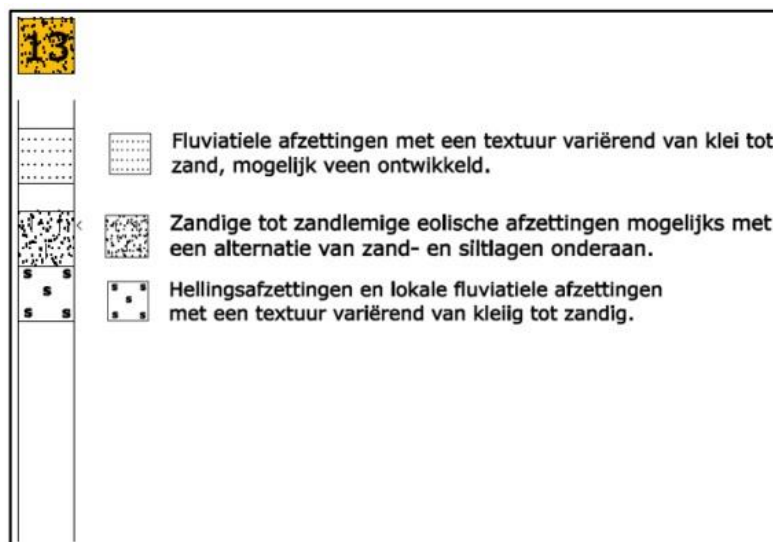
Figuur 5: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende de omgeving van het projectgebied²⁵

²⁴ DOV VLAANDEREN 2019b

²⁵ DOV VLAANDEREN 2019b

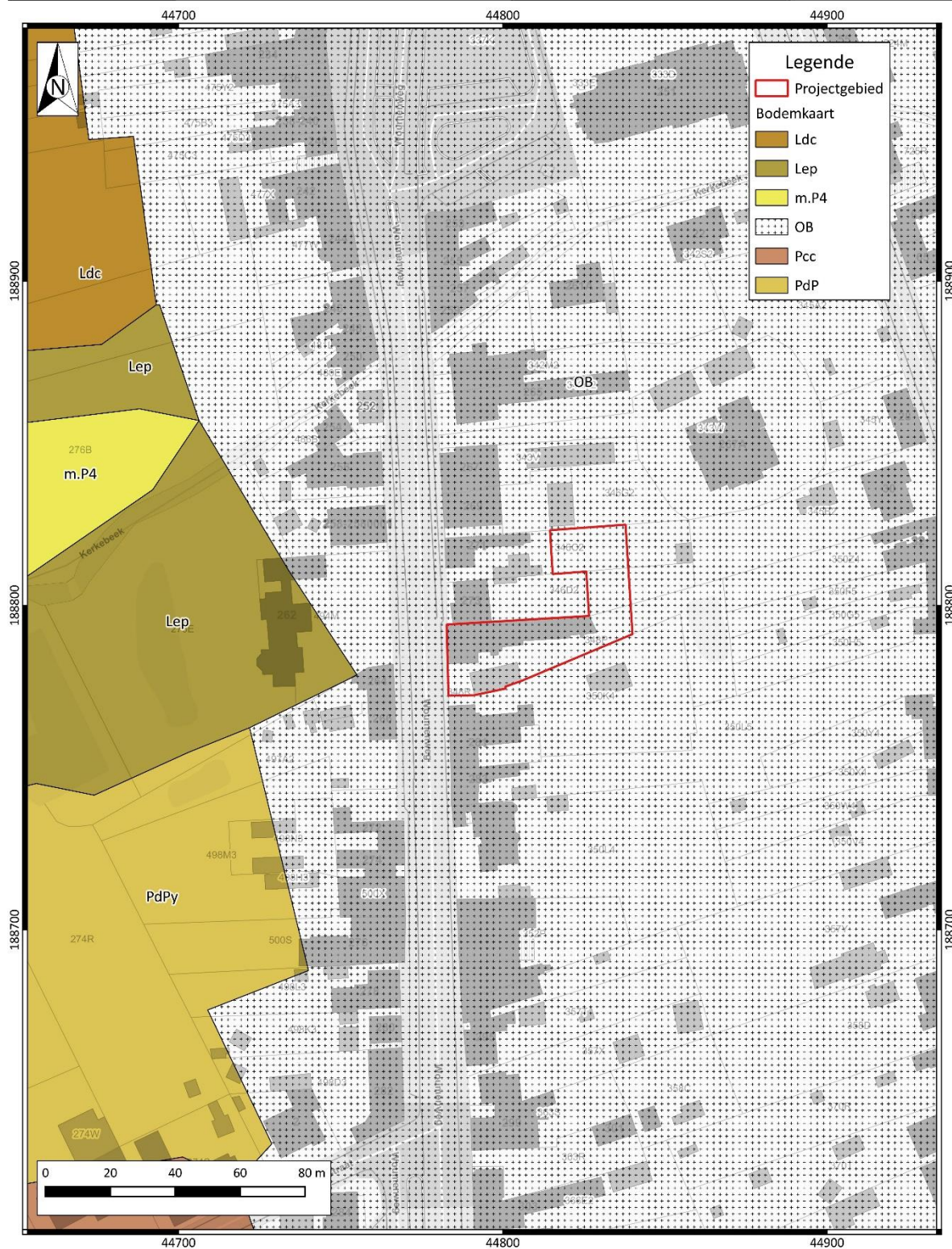
Figuur 6: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende het projectgebied²⁶

Figuur 7: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende de directe omgeving van het projectgebied²⁷

²⁶ BOGEMANS & BAETEMAN 2006

²⁷ BOGEMANS & BAETEMAN 2006

Plan 9: Projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen²⁸ over GRB (1:1; digitaal; 26/06/2019)

²⁸ DOV Vlaanderen 2019

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Diksmuide Woumenweg 275 Potentiële bodemerosie van het projectgebied en de ruime omgeving over GRB	Projectnummer BAAC: 2019-0745 Projectcode bureauonderzoek: 2019F230	Datum: 1-7-2019 Schaal: 1:5000
---	--	--	-----------------------------------

Plan 10: Potentiële bodemkaart (2018) betreffende het projectgebied en de omgeving²⁹

²⁹ AGIV 2019a

1.3.2 Historisch kader

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Woumen, deelgemeente van Diksmuide. In de historische bronnen komt de gemeente pas voor in een akte van 30 juli 1096, aangeduid als Walnes.³⁰ Later wordt het ook Wouma, Woldman, Woma, Wouma, Woume, en Woemen genoemd.

De ontstaansgeschiedenis van Woumen begint in de Romeinse periode, wanneer de eerste straat werd aangelegd, namelijk de Steenstraat. Maar het is pas in de 9de eeuw dat er bebouwing kan bevestigd worden. Tot voor de Eerste Wereldoorlog waren er in de perceels- en wegenstructuur rond o.m. de Kerkhofstraat en Woumenweg sporen van een achtvormige gracht te zien. Zo werden twee eilanden gevormd: het een was een rond eiland van ca. 50m doorsnede, het ander een ten zuiden aansluitend ovaalvormig eiland van 200m op ca. 150m (cf. huidige inplanting van de kerk). Deze structuur gaat zeker terug op de castrale motte met neerhof van de heren van Woumen die o.m. als een "munitio" van Rykaard van Woumen vermeld wordt in de eigentijdse kroniek van de moord op Karel de Goede (1127). Naar analogie met gelijkaardige structuren is het evenwel niet uitgesloten dat deze structuur in oorsprong zelfs terugvoert tot de Karolingische versterkingen die werden opgeworpen tegen de twee Noormanneninvallen (resp. ca. 851 en 880-890). Het is niet duidelijk of de oude dorpskern van Woumen zich ook binnen deze eilanden situeert. De kernsite tekent zich nog altijd af in de huidige dorpskern. Het betrof een castraal mottekasteel met op het niervormig neerhof (de Sint-Andreaskerk) met ten zuiden de resten van de omwalling van de motte. Aan de huidige Kerkhofstraat lag rond 1800 ook een klein dorpsplein. Tijdens WOI werd het dorp grotendeels vernietigd.

Woumen was deel van de Brugse Vrije. Dat betekent dat het onder rechtstreeks beheer stond van de schepenen van het Brugse Vrije. Vanaf 1330 werd de Brugse Vrije in drie kwartieren verdeeld. Woumen was één van de vier parochies die de Woumenambacht vormde, één van de acht ambachten van de West-Vrije dat strekte van de IJzer tot de dijk van Oudenburg-Bredene.³¹

De Sint-Andreaskerk had een houten voorloper in de 10de eeuw.³² Midden 12de eeuw werd de houten structuur vervangen door een natuurstenen Romaanse kruiskerk. In de eeuwen daarop werd de kerk uitgebreid en veranderd. De kerk werd tot tweemaal toe verwoest (resp. 1488 en 1583). Op de Grote Kaart van het Brugse Vrije (Pieter Pourbus; 1571) staat "Women" afgebeeld als een dicht stratennetwerk met verspreide bebouwing.

Het Blankaart Kasteel, gelegen op circa drie kilometer ten zuiden van het plangebied (Iepersteenweg 54-58), werd aangelegd rond 1860-1870 door baron Gustaaf de Coninck.³³ Het domein errond werd ook afgewerkt naar zijn smaak met extra paardenstallen, een koetshuis, hovenierswoning, serres en een ommuurde moestuin. Ook werden er diverse soorten waterstructuren aangelegd. Grotere waterstructuren waren al aanwezig op de Grote Kaart van het Brugse Vrije (1571). Hoogstwaarschijnlijk zijn deze ontstaan door de grootschalige turfontginningen door boeren in de 13de eeuw.

De Woumenweg is opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed.³⁴ Het is de grote invalsweg van Diksmuide tot voorbij de dorpskern van Woumen. Het tracé is reeds afgebeeld op de Grote Kaart van het Brugse Vrije (1571). Op de Ferrariskaart (Plan 11) loopt het tracé echter maar tot net voorbij de kerk. Met de aanleg van een grote steenweg tussen Diksmuide en Ieper omstreeks 1830, wordt de Woumenweg verlengd tot zijn huidige tracé.

Volgens het Belgisch Molenbestand was er een molen om koren te malen ter hoogte van Woumenweg 177.³⁵ De Plaetsemolen, ook wel Molen Mortier of Mortiermolen genoemd, was een staakmolen, die

³⁰ IOE 2019b ID 14640

³¹ Ramandt 2008

³² IOE 2019b ID 78617

³³ IOE 2019b ID 78606

³⁴ IOE 2019b ID 9199

³⁵ DENEWET 2019 verdwenen molen nummer 3120

voor het eerst vermeld werd in 1706. De molen werd door de laatste molenaar, Achiël Mortier, gesloopt in 1913 en niet meer heropgebouwd. Hij zette zijn activiteiten verder met een mechanische maalderij die in 1914 werd vernield. Hij liet de maalderij in de jaren 1920 heroprichten en baatte die zelf uit tot in de jaren 1950. Na zijn overlijden in 1956 werd alle maalactiviteit gestaakt.

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.³⁶

Op de Ferrariskaart (Plan 11) wordt het projectgebied ca. 550m ten westen van de Sint-Andreaskerk van Woumen geprojecteerd. Heden ligt het projectgebied ca. 130m ten zuidwesten van de Sint-Andreaskerk. Hoewel andere belangrijke referentiepunten uit de omgeving wel een accurate georeferentie hebben ondergaan, lijkt het dat de dorpskern van Woumen niet correct gegeorefereerd kon worden of dat het niet correct ingetekend is. Het projectgebied zou zich waarschijnlijker ter hoogte van de rode cirkel bevinden.

Het dorp Woumen wordt aangeduid met 'Woomen'. Uitgaande van de gecorrigeerde locatie van het projectgebied, ligt het projectgebied nabij de historische kern van Woumen. Ter hoogte van de gecorrigeerde locatie van het projectgebied is akkerland afgebeeld. Behalve de kerk is er ook bebouwing van bewoning in de nabijheid van het projectgebied; ten noordoosten en oosten zijn er enkele grotere hoeves gelegen met moestuinen.

Het projectgebied behoort tot parochie 75, waarschijnlijk de parochie van Woumen rond de Sint-Andreaskerk.

³⁶ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Plan 12), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.³⁷

Ten tijde van de productie van de Vandermaelenkaarten was het tracé van de Woumenweg reeds verlengd naar het zuiden. Ter hoogte van het projectgebied wordt bebouwing weergegeven.

De noordoostelijke hoek van het plangebied grenst aan een cirkelvormige gracht. Deze gracht is een overblijfsel van het opperhof van de motte van de heren van Woumen. Het neerhof is meer naar het noorden, rond de kerk gesitueerd. De vorm en ligging van de gracht die op deze kaart weergegeven wordt is nog steeds zichtbaar in de huidige percelering.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19^e-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen (Plan 13). Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.³⁸

Hoewel de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart hun creatie in dezelfde periode hebben, zijn er toch enkele verschillen te merken in de intekening van de bebouwing ter hoogte van het projectgebied; de vorm van de bebouwing zelf is bij beide kaarten wel dezelfde. Ook de cirkelvormige gracht van het opperhof van de motte wordt hier weergegeven.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten (Plan 14) zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.³⁹

De situatie van het projectgebied is op de Popp-kaart niet gedetailleerd weergegeven. Hierop is wel te zien dat de percelering ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen nog zeer gelijkaardig is met voornamelijk grote percelen rond de cirkelvormige gracht.

British First World War Trench Map (mei 1917)

Deze topografische kaart geeft in detail de Duitse loopgraven van 7 mei 1917 weer (Plan 15). Zo is te zien dat langs de Woumenweg een smal treinspoor gelegen was voor het transport van allerlei benodigdheden. Ten oosten ervan lagen stukken actieve loopgraven (dikke rode lijn) met ervoor een lijn prikkeldraad (rode kruisjeslijn) (Figuur 8). Ter hoogte van het projectgebied zijn er geen aanduidingen van specifieke structuren. De nabijheid van de spoorweg kan wel een indicatie zijn voor strategische bombardementen, met een kans op het aantreffen van bomkraters of munitie tot gevolg.

³⁷ GEOPUNT 2019d

³⁸ GEOPUNT 2019c

³⁹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is de Sint-Andreaskerk een Duitse uitkijkpost geweest, maar werd volledig verwoest door talrijke beschietingen van geallieerde troepen.⁴⁰

Topografische kaart 1952-1969

Op deze topografische kaart gemaakt tussen 1952 en 1969 (Plan 16) is te zien dat de lintbebouwing langs de Woumenweg zich reeds ontwikkeld heeft. Dit wijst op mogelijke verstoring van het westelijke deel van het plangebied, het stuk dat grenst aan de weg, door de bebouwing waarvan de sloop ook deel is van het de voorliggende vergunningsaanvraag.

⁴⁰ IOE 2019b ID 78617

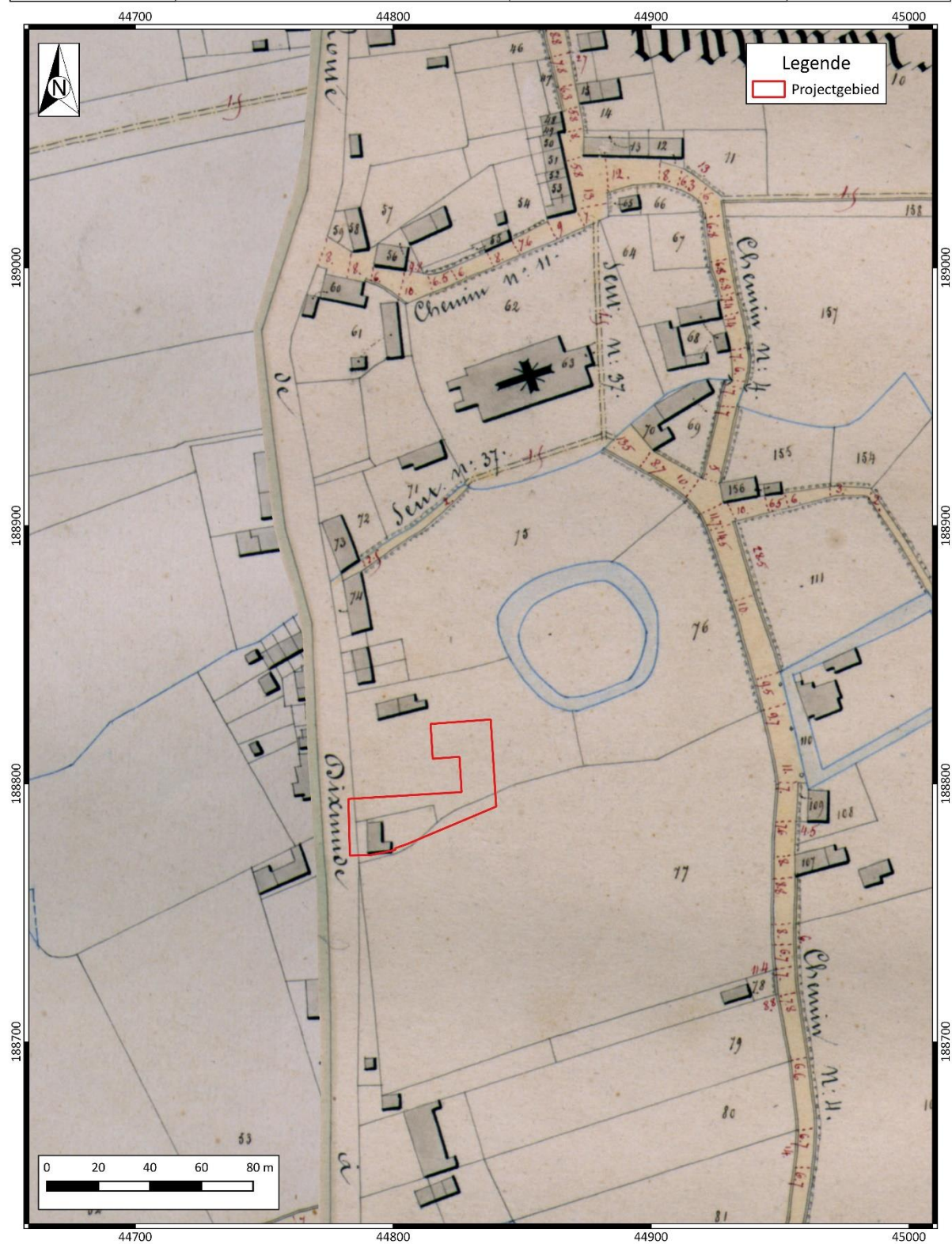
Plan 11: Projectgebied op de Ferrariskaart⁴¹ (1:11.520; digitaal; 26/06/2019)

⁴¹ GEOPUNT 2019a

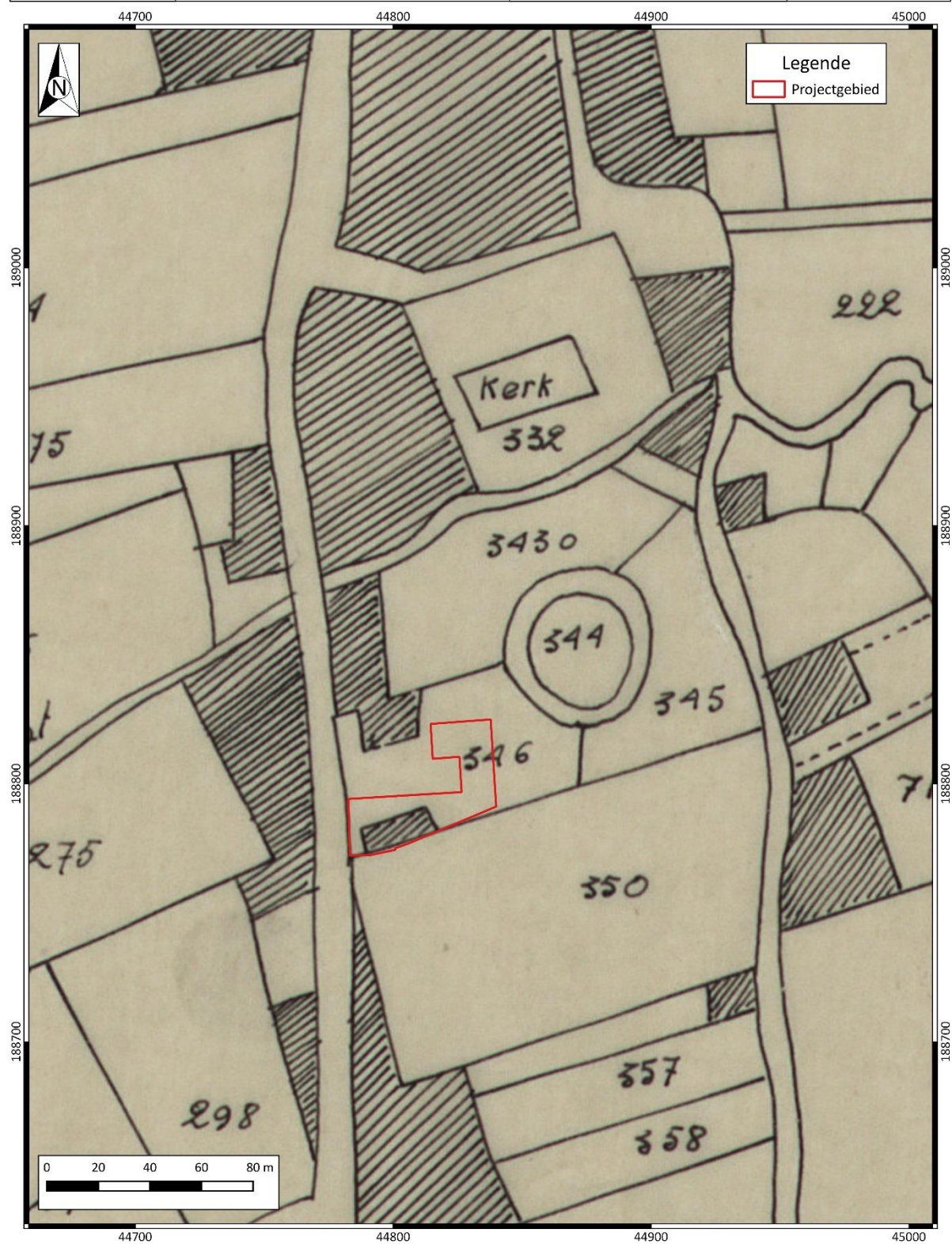
Plan 12: Projectgebied op de Vandermaelenkaart⁴² (1:20.000; digitaal; 28/06/2019)

⁴² GEOPUNT 2019d

Plan 13: Projectgebied op de Atlas der Buurtwegen⁴³ (1:2.500; digitaal; 26/06/2019)

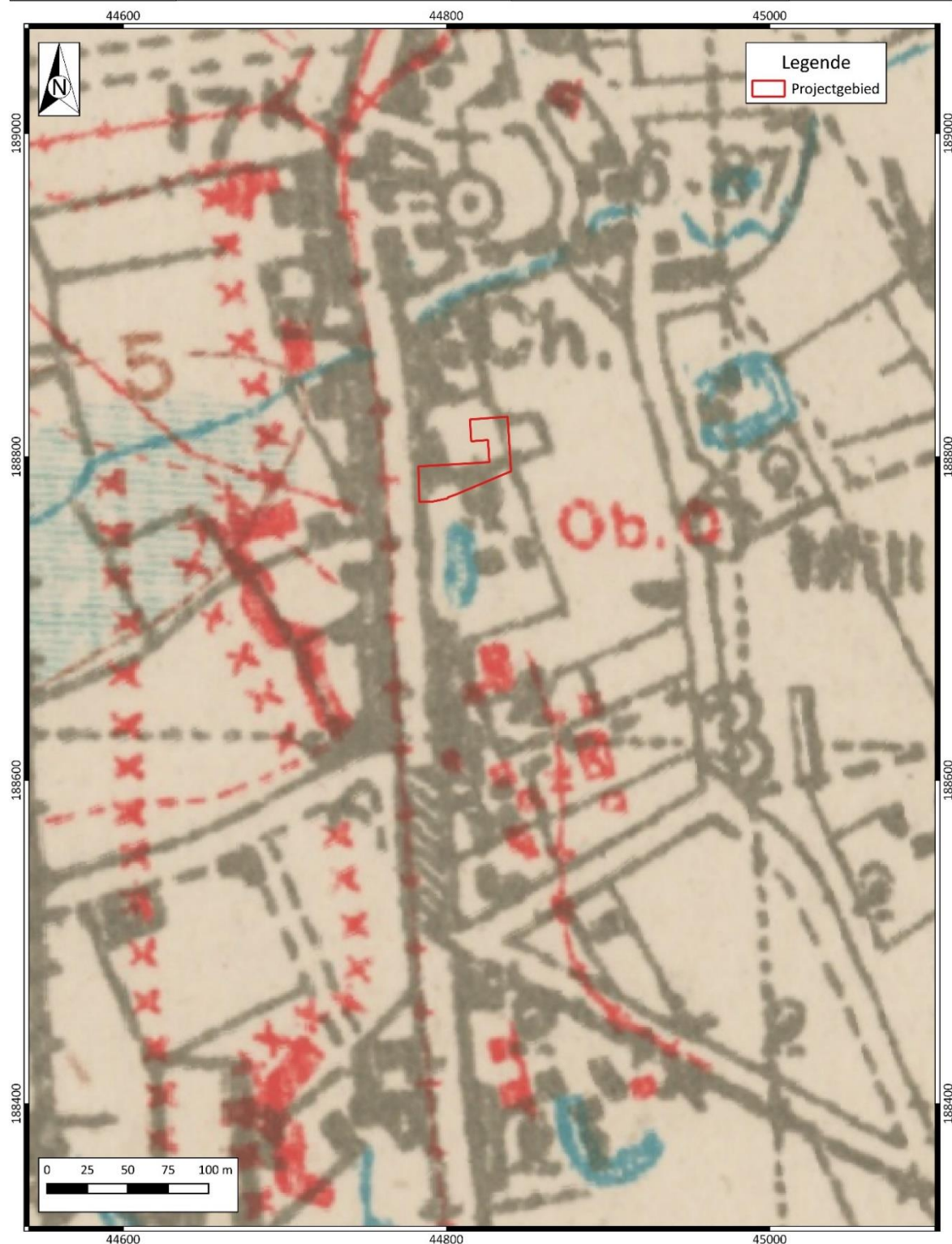
⁴³ GEOPUNT 2019c

Plan 14: Projectgebied op de Poppkaart⁴⁴ (onbekend; digitaal; 26/06/2019)

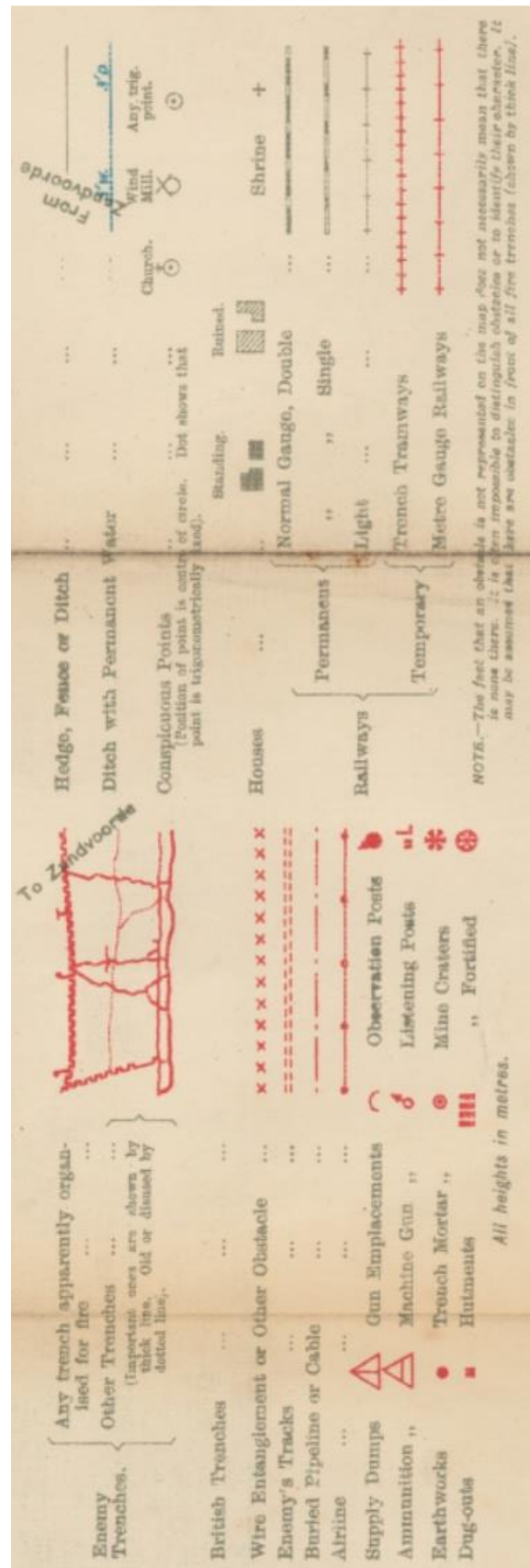
⁴⁴ GEOPUNT 2019b

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Diksmuide Woumenweg 275 Projectgebied op British First World War Trench Map van mei 1917	Projectnummer BAAC: 2019-0745 Projectcode bureauonderzoek: 2019F230	Datum: 27-6-2019 Schaal: 1:2000
---	---	--	------------------------------------

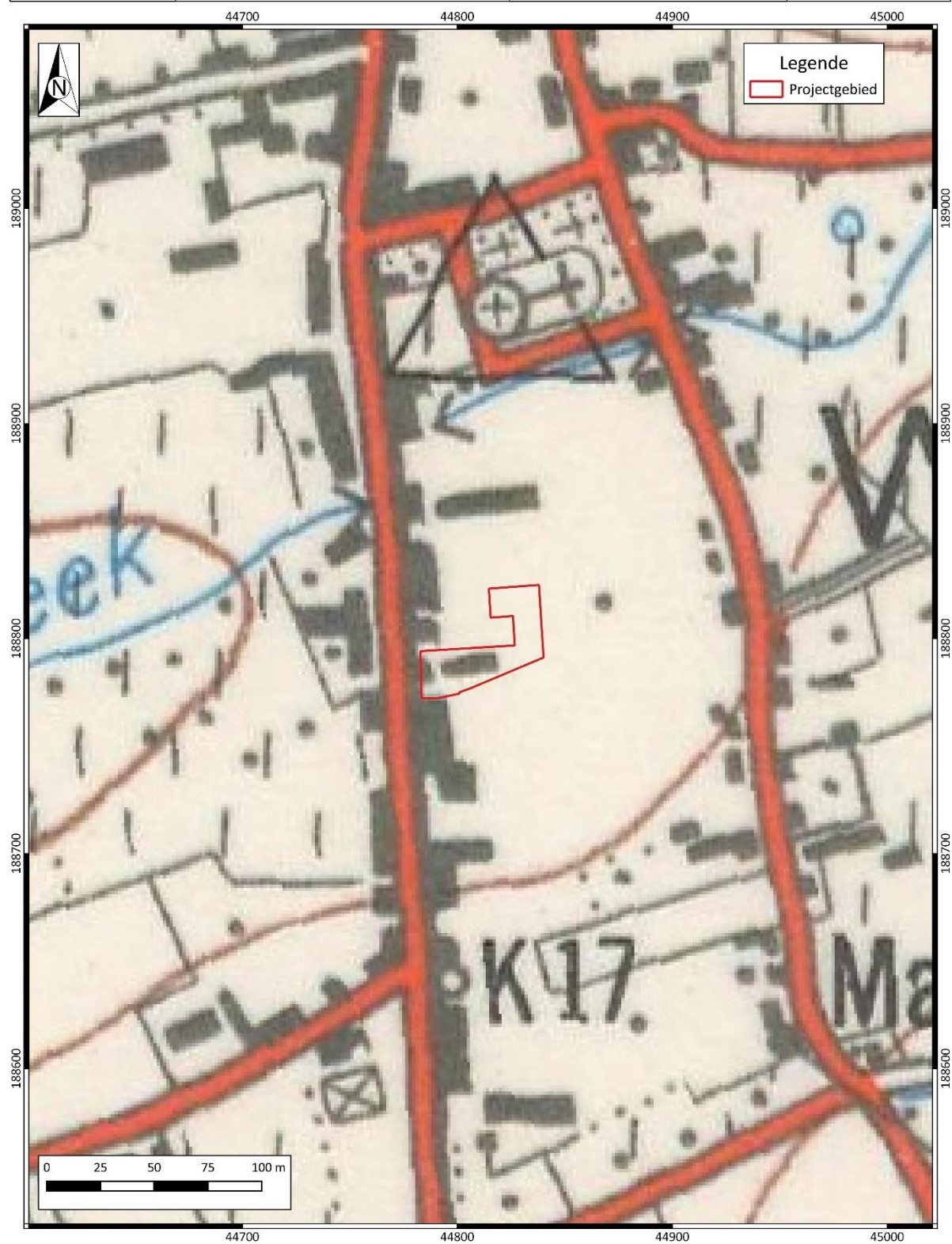
Plan 15: Projectgebied op British First World War Trench Map van mei 1917⁴⁵

⁴⁵ National Library of Scotland n.d.20. NW, 7 May 1917

Figuur 8: Legende bij British First World War Trench Maps⁴⁶

⁴⁶ National Library of Scotland n.d. legend taken from sheet 28NE3 dating from April 1917

Plan 16: Topografische kaart (chronologische mozaïek) gemaakt tussen 1952 en 1969⁴⁷

⁴⁷ CARTESIUS 2019 Chronologische Mozaïek 1952-1969

1.3.4 Archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf aan de Woumenweg 275 te Diksmuide zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 17).⁴⁸ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1).

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
71611	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
71612	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
71615	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
72372	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
72373	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
72374	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
72376	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT
73025	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73026	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73027	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73028	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
73029	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73030	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73031	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850

⁴⁸ CAI 2019

73032	VOLLE MIDDELEEUWEN; 'MOTTE VAN DE HEREN VAN WOUMEN': MOGELIJK IN VERBAND TE BRENGEN MET DE HEREN VAN WOUMEN (OUDSTE VERMLEDING VAN DEZE LAATSTEN 1110); GRACHT ZEKER BEWAARD TOT 1850
73033	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
73034	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT 'DE WALHOEVE': ALS OMWALDE HOEVE REEDS AANGEDUID OP FERRARIS; U-VORMIGE OMWALLING NOG STEEDS AANWEZIG; NU VERZORGDE WEDEROPBOUWHOEVE VAN DE JAREN 1920 MET LOSSE OPSTELLING
73035	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
73037	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHTEN EN GEBOUWEN NOG AANWEZIG IN 1850
73038	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
73039	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
73040	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT; CONTINUÏTEIT: GRACHT NOG AANWEZIG IN 1850
74418	17 ^{DE} EEUW; SITE MET WALGRACHT 'ESENKASTEELHOEVE': OMGRACHTING IS NIET BEWAARD, DEZE SITE GAAT TERUG OP EEN BELANGRIJKE OPPERHOF-/NEERHOFSITE MET 8-VORMIGE OMWALLING, AANGEDUID OP DE FERRARISKAART. GAAT MOGELIJK TERUG OP HET KASTEEL MET KASTEELHOEVE AANGEDUID OP DE GRAVURE IN DE FLANRIA ILLUSTRATA VAN SANDERUS (1641). HET KASTEEL WERD VERNIETIGD TIJDENS WOI; OP VANDAAG WEDEROPBOUWHOEVE MET DEELS BEWAARDE OMWALLING
74424	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT: GEBOUWEN NOCH OMGRACHTING BEWAARD
74425	LATE MIDDELEEUWEN; SITE MET WALGRACHT: GEBOUW NOCH OMGRACHTING BEWAARD
75175	MIDDELEEUWEN; 'SINT-ANDREASKERK': 1) EERSTE FASE ROND 10 ^{DE} EEUW MET HOUTEN STRUCTUUR, 2) DAARNA ROMAANS NATUURSTENEN BEDEHUIS VANAF EIND 11 ^{DE} TOT 12 ^{DE} EEUW, 3) DERDE FASE UITBREIDING 13 ^{DE} EEUW, 4) LAATSTE FASE UITBREIDING 15 ^{DE} EEUW; IN 1985 GROTENDEELS DOOR BRAND VERNIETIGD, NU GERESTAUREERD
75216	STEENTIJD; LITHISCH MATERIAAL (1 KLING, 2 AFSLAGEN, 1 NIET-GERETOUCHEERDE AFSLAG)

75259	STEENTIJD (MOGELIJK JONGER: METAALTIJDEN?); LITHISCH MATERIAAL: 6 NIET-GERETOUCHEERDE AFLSAGEN, 1 SCHRABBER (KLING OF BOORDSCHRABBER), 1 FRAGMENT VAN EEN KLINGSCHRABBER, 1 BOORDSCHRABBER, 5 VORSTAFSLAGEN
75274	STEENTIJD; LITHISCH MATERIAAL: 1 AFGEKNOTTE AFSLAG, 6 VORSTAFSLAGEN
75276	18 ^{DE} EEUW; HOUTEN WINDMOLEN: OP HET NOORDELIJK DEEL VAN HET TERREIN IS NOG EEN KUNSTMATIGE OPHOGING ZICHTBAAR (DE MOLENBERG)
75278	STEENTIJD; LITHISCH MATERIAAL: 1 SCHRABBER, 1 GERETOUCHEERDE AFSLAG, 5 NIET-GERETOUCHEERDE AFLSAGEN
75292	STEENTIJD; LITHISCH MATERIAAL: 1 GERETOUCHEERDE AFSLAG
75296	MIDDEN-NEOLITHICUM (TERMINUS POSTQUEM: 3250 V.CHR.); LITHISCH MATERIAAL: 1 FRAGMENT VAN EEN GEPOLIJSTE BIJL, 20 VORSTAFSLAGEN
75297	NEOLITHICUM; LITHISCH MATERIAAL: 4 NIET-GERETOUCHEERDE AFLSAGEN, 1 ARTEFACT MET VERBRIJZELDE BOORD, 20 VORSTAFSLAGEN
76892	18 ^{DE} EEUW; 'WARANDEKAPEL': DEZE KAPEL IS REEDS TE ZIEN OP EEN HISTORISCHE KAART VAN 1775 EN OP DE FERRARISKAART. IN 1948 BIJ DE VERBREIDING VAN DE WOUWENWEG HEROPGERICHTTER VERVANGING VAN EEN EENVOUDIG BETONNEN KAPELLETJE UIT DE WERDOPBOUWPERIODE. VOOR WOII WAS DE KAPEL GEKEND ONDE NAAM "KAPEL VAN DE RO(O)MPOT"
76894	18 ^{DE} EEUW; 'PLAETSEMOLEN': HOUTEN STAAKMOLEN, AANGEDUID OP DE FERRARISKAART

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁴⁹

- Steentijd

Ten oosten van het plangebied heeft P. Vandamme een uitgebreid "Archeologisch onderzoek in de gemeente Esen" volbracht via een "Prospektie-analyse-synthese" en omschreven in een onuitgegeven licentiaatthesis (1986-1987). Via deze veldprospectie is dus heel wat lithisch materiaal uit de steentijden naar boven gekomen. Hoewel sommige niet specifiek gedateerd zijn dan steentijd, zijn andere specifiek in het neolithicum gesitueerd.

- Metaaltijd

In de omgeving van het plangebied zijn er geen meldingen eenduidig te dateren in deze periode.

- Romeinse tijd

In de omgeving van het plangebied zijn er geen meldingen te dateren in deze periode.

⁴⁹ CAI 2019

- Middeleeuwen

De vroegste datering valt te beurt aan de Sint-Andreaskerk die voor het eerst te zien was in de 10de eeuw (CAI 75175). Deze kerk heeft doorheen zijn hele bestaan, maar ook in de middeleeuwen al, een aantal aanpassingen gekend.

Bij het onderzoek aan de kerk werd ook de gracht rond het opperhof van de motte aangesneden. Er zijn sporen van een cirkelvormige gracht aangetroffen, met een oorspronkelijke breedte van 30m en een diepte van 3m. De gracht had een trogvormig profiel met plaatselijk ingeheide palen. De gracht had verschillende opvullingen waarvan de oudste in de tweede helft van de 12de eeuw.⁵⁰ Deze gracht kan in verband gebracht worden met de 'motte van de heren van Woumen' (CAI 73032). Het huidige plangebied grenst aan deze opgevulde gracht die heden nog in de percelering is waar te nemen. Voorgaand onderzoek rond mottes wijst erop dat er buiten de grenzen van de motte zelf ook contemporaine sporen aangetroffen kunnen worden.

In de wijde omgeving van het plangebied zijn er verschillende laat middeleeuwse sites met walgracht geconstateerd. Deze zijn gevonden op basis van indicaties in cartografie.

- Nieuwe tijd en latere periodes

In de omgeving van het plangebied is er melding van twee verdwenen molens in het Belgisch Molenbestand. De dichtstbijzijnde is de Plaetsemolen (CAI 76894).⁵¹ Uit het cartografisch onderzoek blijkt dat deze molen hoogstwaarschijnlijk gelegen is op het perceel in de scherpe hoek tussen de Woumenweg en Kerkhofstraat.

De tweede molen is te vinden op de Molenberg (CAI 75276). Ook deze molen is afgebroken, maar er is nog een kleine ophoging in het landschap waarneembaar waar deze molen ooit heeft gestaan.

- WOI en WOII

Wereldoorlogwaarden zijn voor het plangebied niet opgenomen in de CAI.

Concluderend kan er op archeologisch vlak (aan de hand van de CAI) gesteld worden dat de regio rijk is aan steentijdwaarden, middeleeuwse en in mindere mate nieuwe tijd contexten. De steentijdmeldingen concentreren zich in de deelgemeente Esen, dat hogergelegen is dan het plangebied en waar er grootschalige veldprospectie heeft plaatsgevonden.

De middeleeuwse site van de motte van de heren van Woumen grenst aan het plangebied. Uit eerder archeologisch onderzoek van mottes is gebleken dat er ook contemporaine sporen aangetroffen kunnen worden rond de gracht van het opperhof. Deze kans bestaat dus ook voor het huidige projectgebied.

Voor de andere periodes (metaaltijden, Romeinse periode, na WOI) zijn er nauwelijks tot geen meldingen. Dit kan enerzijds op wijzen dat de omgeving in die periodes niet interessant was om te wonen. Anderzijds kan het zeker een gevolg zijn van het gebrek aan systematisch archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem in de regio. Dit is te staven op het feit dat de omliggende waarden uit de CAI voornamelijk afkomstig uit kaartstudies of veldprospecties zijn.

⁵⁰ TERMOTE 1987

⁵¹ DENEWET & RINGOOT 2017 nummer 3120

(ARCHEOLOGIE)NOTA'S

Er zijn archeologienota's geschreven over drie terreinen in de omgeving van het projectgebied. Die resulteerden allemaal in advies voor verder (voor)onderzoek met ingreep in de bodem.

Over een terrein in de Pollaertstraat werd in 2017 door Ruben Willaert restauratie & archeologie een bureauonderzoek uitgevoerd, met aanvullend een luchtfotografische studie, in het kader van een omgevingsvergunningsaanvraag voor de bouw van een ontmoetingscentrum. Hierbij zijn ook drie controleboringen gezet waaruit bleek dat het terrein niet verstoord is. De verwachting is klassieke sporenarcheologie, waarbij eventueel aanwezige archeologische sporen direct onder de bouwvoor zichtbaar zijn. Er werd geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, op basis daarvan kan eventueel een beslissing genomen worden in functie van eventueel vervolgonderzoek. De resultaten van dit verder vooronderzoek zijn tot op heden nog niet gepubliceerd.

Over een terrein in de Steenstraat te Klerken werd in augustus 2018 door RAAP Vlaanderen archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in het kader een omgevingsvergunningsaanvraag voor het terug in open profiel brengen van de Steenmolenbeek en het bovenstrooms-stelsel ter hoogte van de Steenstraat en de Schrevelstraat te Hulsthout. Een deel van het traject zou geen kenniswinst opleveren, het deel naast de Steenstraat zou resten van een Romeinse weg kunnen bevatten. Een werkbegeleiding werd geadviseerd bij de aanleg langs de zone van de Steenstraat, voor de andere zones werden geen verdere maatregelen voorzien. De resultaten van verder onderzoek zijn tot op heden nog niet gepubliceerd.

Over een terrein op de hoek van de Woumenweg en Kerkhofstraat te Woumen werd in 2017 door BAAC Vlaanderen een bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van een omgevingsvergunningsaanvraag tot het verkavelen van gronden, aangevuld door een luchtfotografische studie. Voor steentijdvondsten werd een middelhoge archeologische verwachting toegeschreven. Er werd eveneens een verwachting toegeschreven naar eventuele sporen van bedrijvigheid rond de 18de-eeuwse Plaetsemolen. Ook werd een matige tot hoge verwachting toegeschreven voor post-middeleeuwse contexten. Ten slotte was er ook een kans op het treffen van twee mogelijke bunkers/lichte schuilplaatsen in de borstwering. Uit het bureauonderzoek werd verder vooronderzoek geadviseerd te beginnen met een landschappelijk booronderzoek dat eventueel gevolgd kan worden door een archeologisch booronderzoek en proefsleuvenonderzoek. De resultaten van verder vooronderzoek zijn tot op heden nog niet gepubliceerd.

EERSTE WERELDOORLOG

Woumen heeft gedurende de volledige duurtijd van de Eerste Wereldoorlog aan de frontlinie gelegen, namelijk aan de westoever van de IJzer. Onder andere langs de Woumenweg liep een spoorlijn naar Diksmuide, dat een belangrijke strategische positie had tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Op de *trenchmap* van juni 2017 (Plan 15) worden de Duitse verdedigingsstructuren weergegeven, alsook de *railway* die langs het projectgebied loopt. Er zijn echter geen structuren weergegeven ter hoogte van het projectgebied zelf. De nabijheid van de spoorweg kan wel een indicatie zijn voor strategische bombardementen, met een kans op het aantreffen van bomkraters of munitie tot gevolg.

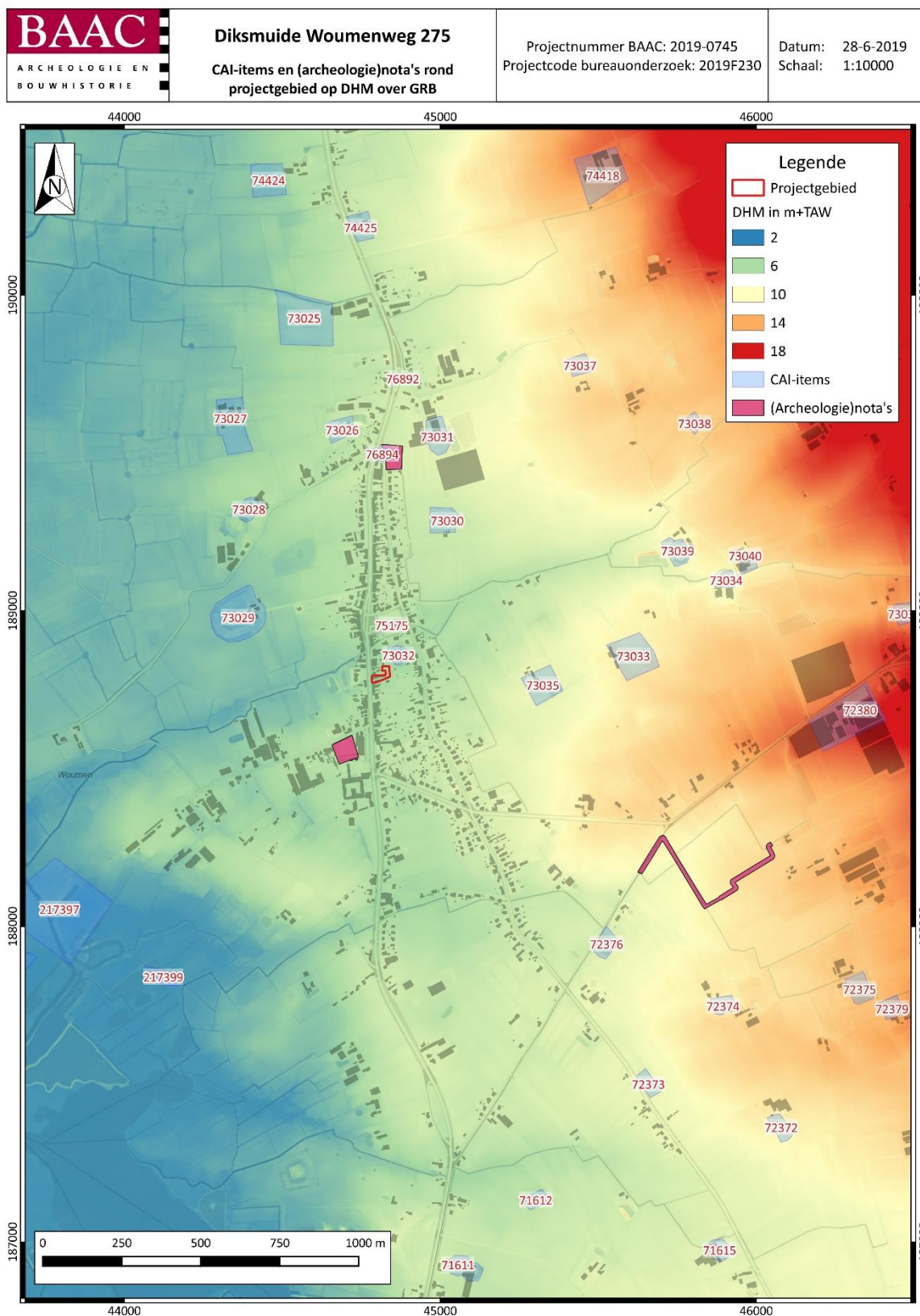
De *railway* die tijdens de Eerste Wereldoorlog gebruikt werd, was een reeds bestaande tramlijn van leper naar Diksmuide (tramlijn 107, Figuur 9) die geopend was op 25 september 1906.⁵²

⁵² Opsommer et al. 2011

Figuur 9: Zicht op de spoorweg van de Woumenweg richting centrum Diksmuide. Links is het tramspoor komende van Ieper. Datering rond 1900.⁵³

⁵³ WESTHOEKVERBEELDT.BE 2019 fotonummer HEU014505684

Plan 17: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁵⁴, met aanduiding van (archeologie)nota's (1:1; digitaal; 28/06/2019)

⁵⁴ CAI 2019

1.4 Besluit

1.4.1 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen.

De archeologische verwachting is gebaseerd op de resultaten van het bureauonderzoek voor het projectgebied aan de Woumenweg 275 te Woumen (Diksmuide). Hiervoor kunnen volgende gegevens aangehaald worden:

- De cartografische bronnen geven aan dat er bebouwing aanwezig was in het projectgebied vanaf de 19de eeuw. Op de Ferrariskaart was de zone van en rond het projectgebied landbouwgrond. Aan de straatzijde van het projectgebied is er recent bijgebouwd. Dit betekent dat een deel van het projectgebied mogelijk verstoord is.
- Voor de periode vóór de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar die de aan- of afwezigheid van een archeologische site kunnen staven.
- Over de motte kan met zekerheid gezegd worden dat deze niet gelegen is binnen het plangebied. Het is echter niet uitgesloten dat het plangebied eventueel sporen van de bedrijvigheid buiten de motte zelf kan bevatten.
- Archeologisch gezien kan er aan het projectgebied met betrekking tot de steentijden een hoge verwachting toegeschreven worden. De enige waarden die gevonden zijn, zijn te situeren in Esen, waarbij een onuitgegeven licentiaatthesis heel wat steentijdvondsten opsomt die resulteerden uit intensieve veldprospectie. In de ruimere omgeving van het plangebied is niets steentijdgerelateerd gemeld in de CAI. Echter volgende bevindingen zijn opgemerkt veelal op P (licht zandleem) en S (lemig zand), wat overeenkomt met de directe omgeving van het plangebied. De bodem van het plangebied zelf werd niet gekarteerd, maar aangeduid als bebouwde zone. Het plangebied is echter wel minder goed te draineren dan de hogerop gelegen gebieden van Esen. Het plangebied ligt namelijk aan de voet van een grote glooiing in het landschap op een hoogte van zo'n 6m +TAW. Esen ligt op ca 15m +TAW, bijna bovenop de vermelde glooiing
- In de wijde omgeving is een heel aantal laatmiddeleeuwse sites met walgracht te onderscheiden. Tijdens het cartografisch en geografisch onderzoek zijn er geen indicaties boven gekomen die de aanwezigheid van een dergelijke site binnen de contouren van het projectgebied staven. Op de 19de-eeuwse kaarten is wel te zien dat er reeds bebouwing binnen het projectgebied stond.

1.4.2 Potentieel op kennisvermeerdering

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat de kans reëel is dat er in het projectgebied binnen het plangebied aan de Woumenweg 275 te Woumen, Diksmuide archeologische waarden te vinden zijn. In de omgeving van het plangebied zijn er meerdere archeologische contexten gevonden. De kans op de aanwezigheid van steentijdcontexten is hoog. De kans op het treffen van sporen uit de middeleeuwen is eveneens hoog gezien de nabijheid van het opperhof van de motte van de heren van Woumen. De kans op het treffen van sporen en structuren uit de Eerste Wereldoorlog is op basis van cartografisch onderzoek eerder laag ingeschat, echter moet er wel rekening gehouden worden met de kans op het treffen van (nog niet ontplofte) munitie.

In de wijde omgeving werd nog amper archeologisch vervolgonderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. Dit kan een vertekend beeld geven van de archeologische werkelijkheid. De uitvoering van verder archeologisch onderzoek in een andere vorm dan kaartstudies heeft bijgevolg een meerwaarde voor de kennisvermeerdering van de regio.

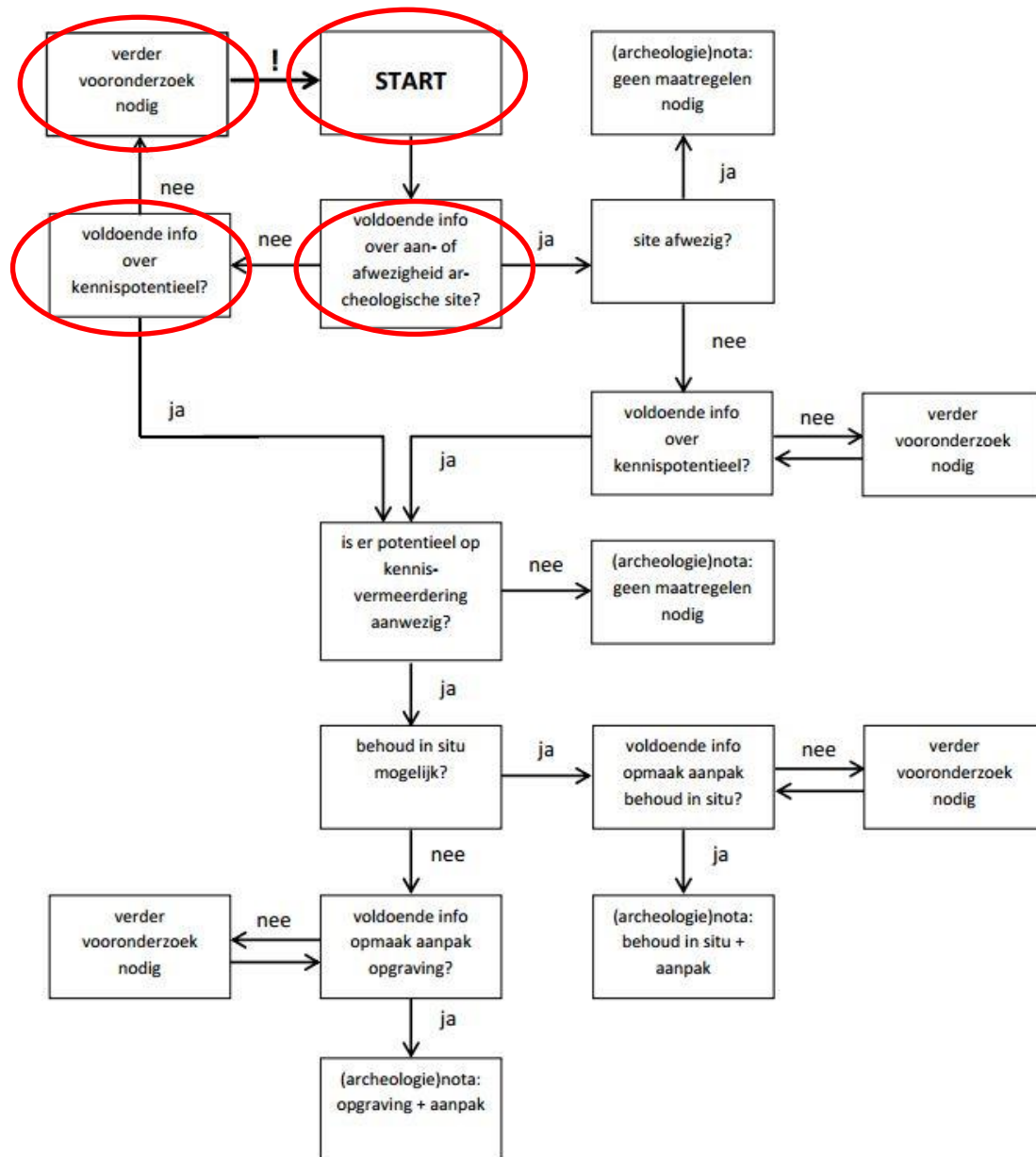
De ruime omgeving van het projectgebied vertoont verwaarloosbaar erosiepotentieel. Voor het plangebied zelf is het erosiepotentieel niet gekend. Het bodemgebruik binnen het projectgebied is voornamelijk bebouwing, de ruimere omgeving is eerder ruraal.

Op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde materiaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het projectgebied kan niet met zekerheid gezegd worden wat de aard en gaafheid van de eventueel aanwezige waarden binnen de contouren van de geplande werken zal zijn.

1.4.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na de voltooiing van het bureauonderzoek waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht, teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en geconfronteerd met de bouwplannen van de opdrachtgever, kan vastgesteld worden dat er tot op heden onvoldoende informatie gegenereerd kon worden om de mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied afdoende te staven.

Het bureauonderzoek kon niet aantonen of zich al dan niet effectief een archeologische site op het terrein bevindt en in welke mate de geplande werken bijgevolg het bodemarchief kunnen verstoren. Hiervoor wordt het nodig geacht verder vooronderzoek uit te voeren. Een afweging naar kosten-baten en potentieel op kennisvermeerdering gaf aan dat een landschappelijk booronderzoek, eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en proefsleuvenonderzoek de volgende stappen in het vooronderzoek dienen te zijn. Verder archeologisch vooronderzoek is dus aangeraden. Dit zal verder uitgewerkt worden in het Programma van Maatregelen.

Figuur 10: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁵⁵

⁵⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017, fig.3.

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag voor een terrein aan de Woumenweg 275 te Woumen (Diksmuide), is een archeologienota opgesteld. De oppervlakte van het plangebied is ca. 3525m² en het projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 1450m². De opdrachtgever plant op het terrein de bouw van een meergezinswoning met acht wooneenheden, de aanleg van terrassen en wegenis en de bouw van 20 garageboxen. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen die qua omvang een bedreiging vormen voor potentieel aanwezig erfgoed.

Cartografische bronnen geven aan dat het plangebied nog niet bebouwd was tijdens de opmaak van de Ferrariskaart (1711). Op de kaarten uit de 19de eeuw wordt wel bebouwing weergegeven. Op dit moment staat er aan de straatkant eveneens bebouwing. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er langs de Woumenweg een smalle spoorweg gelegen. Daarnaast is er het opperhof van een motte net ten noordoosten van het projectgebied. Er zijn geen bronnen beschikbaar van vóór de periode van de Ferrariskaart die de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied kunnen staven. Ten oosten van het plangebied heeft een licentiaatstudent in de jaren 1980 veldprospecties uitgevoerd op de beschikbare percelen in de deelgemeente Esen. Er is in de ruimere omgeving amper archeologisch onderzoek uitgevoerd, m.u.v. kaartstudies en vermelde veldprospecties. De landschappelijke situatie van het plangebied in combinatie met de resultaten van de veldprospecties, geven aan dat er binnen het projectgebied een hoge kans is op het vinden van steentijdcontexten. Op archeologisch vlak kan dus gesteld worden dat er een matig tot hoge potentiële waarde met aanzienlijk potentieel op kennisvermeerdering aan het terrein kan toegeschreven worden voor periodes vanaf de steentijd tot de nieuwe tijd.

Het bureauonderzoek kon niet met zekerheid aantonen of zich al dan niet een archeologische site op het terrein bevindt en in welke mate de geplande werken bijgevolg het bodemarchief zullen verstoren. Hiervoor wordt het nodig geacht verder vooronderzoek uit te voeren. Het geadviseerde vervolgonderzoek wordt besproken in het programma van maatregelen van deze archeologienota.

3 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:10.000; digitaal; 26/06/2019)	2
Plan 2: Plangebied met projectgebied op kadasterkaart (GRB) (1:1; digitaal; 26/06/2019)	3
Plan 3: Projectgebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto (1:1; digitaal; 26/06/2019)	7
Plan 4: Projectgebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) over GRB (1:1; digitaal; 26/06/2019)	14
Plan 5: Projectgebied op het DHM over GRB (1:1; digitaal; 27/06/2019)	15
Plan 6: Projectgebied op de tertiairgeologische kaart (1:50.000; digitaal; 26/06/2019)	18
Plan 7: Projectgebied op de quartairgeologische kaart (1:200.000; digitaal; 26/06/2019)	19
Plan 8: Projectgebied op de quartairgeologische kaart (1:50.000, digitaal; 26/06/2019)	20
Plan 9: Projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen over GRB (1:1; digitaal; 26/06/2019)	23
Plan 10: Potentiële bodemkaart (2018) betreffende het projectgebied en de omgeving	24
Plan 11: Projectgebied op de Ferrariskaart (1:11.520; digitaal; 26/06/2019)	29
Plan 12: Projectgebied op de Vandermaelenkaart (1:20.000; digitaal; 28/06/2019)	30
Plan 13: Projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1:2.500; digitaal; 26/06/2019)	31
Plan 14: Projectgebied op de Poppkaart (onbekend; digitaal; 26/06/2019)	32
Plan 15: Projectgebied op British First World War Trench Map van mei 1917	33
Plan 16: Topografische kaart (chronologische mozaïek) gemaakt tussen 1952 en 1969	35
Plan 17: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart, met aanduiding van (archeologie)nota's (1:1; digitaal; 28/06/2019)	42

4 Lijst met figuren

Figuur 1: Doorsnede van de toekomstige inplanting (1:75; digitaal; 19/06/2019)	8
Figuur 2: Doorsnede van toekomstige inplanting (1:75; digitaal; 19/06/2019)	9
Figuur 3: Doorsnede van toekomstige inplanting (1:75; digitaal; 19/06/2019)	10
Figuur 4: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende het projectgebied	21
Figuur 5: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000) betreffende de omgeving van het projectgebied	21
Figuur 6: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende het projectgebied	22
Figuur 7: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:50.000) betreffende de directe omgeving van het projectgebied	22
Figuur 8: Legende bij British First World War Trench Maps	34
Figuur 9: Zicht op de spoorweg van de Woumenweg richting centrum Diksmuide. Links is het tramspoor komende van Ieper. Datering rond 1900.	41
Figuur 10: Beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek	45

5 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	38
---	----

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.
- AGIV, 2017. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019a. Agentschap Geografische Informatie Vlaanderen: Bodemerosiekaart. Available at: www.geopunt.be.
- AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2019e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- BOGEMANS, F. & BAETEMAN, C., 2006. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 19-20 Veurne-Roeselare*, Available at: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/quartairgeologische-kaart-kaartblad-19-20-veurne-roeselare-met-toelichting>.
- CAI, 2019. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2019. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DENEWET, L., 2019. Molenecho's. Available at: <http://www.molenechos.org/index.php>.
- DENEWET, L. & RINGOOT, F., 2017. Molenechos. Available at: <http://www.molenechos.org> [Accessed December 15, 2016].
- DOV Vlaanderen, 2019. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart.
- DOV VLAANDEREN, 2019a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2019b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2019a. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at:

<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2019b. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2019c. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).

GEOPUNT, 2019d. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).

IOE, 2019a. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

IOE, 2019b. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2019. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000. Kaartblad Oostende*, Leuven.

National Library of Scotland, British First World War Trench Map. Available at: <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/index.html>.

Opsommer, R., Goudeseune, K. & Verlinde, E., 2011. Tentoonstelling: Ieper in stukken. Op 't Perron. Trein en tram in Ieper. (brochure). Available at: https://issuu.com/stadieper/docs/brochure_optperron.

Ramandt, A., 2008. *Mottekastelen en adellijke residenties in het Brugse Vrije (1350-1500)*. Universiteit Gent. Available at: https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/414/774/RUG01-001414774_2010_0001_AC.pdf.

TERMOTE, J., 1987. Noodonderzoek in en om de Sint-Andreaskerk te Woumen. *Archaeologia Mediaevalis*, (10), pp.34–35. Available at: http://archaeologiamediaevalis.be/drupal_e/sites/default/files/pdf/AM_10-1987.pdf.

WESTHOEKVERBEELDT.BE, 2019. Westhoek Verbeeldt. Available at: <https://westhoekverbeeldt.be/>.

7 Bijlagen

Bijlage 1 – Riolerings- en funderingsplan